

Kostiuk I.V. The Concept of Economic Development Strategy: Social Dimension

The essence of the concept strategy as the general category, which is the basic theory of strategic management as a unifying mechanism for the purposes of opportunities (potential) and conditions (the environment), is substantiated. The importance of the strategy in the development of functioning both businesses and the state is estimated. The notion of economic development strategies is also considered in the light of social problems, various types of complex analysis, designed to make it most effective. Some approaches of different authors to the definition of strategies are analysed, and also the author's own definition is introduced. The key strategic objectives that will contribute to the qualitative transformation of the national socio-economic system are examined.

Key words: strategy, economic development strategy, social analysis, sustainable development.

УДК 332.01

Доц. О.О. Коць, канд. екон. наук; студ. М.А. Цікайло –
НУ "Львівська політехніка"

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ УКРАЇНСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Розкрито сутність категорії "оборотні активи" та запропоновано авторське трактування цієї категорії. Наведено інформацію про забезпеченість українських підприємств оборотними активами та їхню структуру. Проаналізовано ефективність використання оборотних активів на підприємствах України. Виявлено взаємозв'язок між ефективністю використання оборотних активів та фінансовими результатами діяльності підприємств упродовж аналізованого періоду. Рекомендовано виявляти точку екстремуму для оборотних активів кожного окремо взятого підприємства з метою формування політики управління оборотними активами на рівні підприємства.

Ключові слова: оборотні активи, ефективність використання оборотних активів, чистий прибуток, взаємозв'язок.

Постановка проблеми. Ефективне функціонування окремого підприємства – запорука ефективного функціонування економіки країни загалом. Оборотні активи є одним із різновидів ресурсів підприємства, що потребують ефективного використання задля забезпечення позитивних результатів діяльності підприємства. Необ'єктивна структура оборотних активів та їхнє нераціональне використання є одними з основних причин незадовільного фінансового стану суб'єктів господарювання. Саме тому дедалі більшої актуальності набувають питання ефективності використання оборотних активів українськими підприємствами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність та проблеми обліку оборотних активів досліджували: О.В. Богданова [1, с. 212-216], О.П. Гаценко-Колумбет [3, с. 44-45; 8, с. 324-332], О.П. Панадій [10], О.М. Филипенко, М.В. Стаднік [16, с. 50-56], О.М. Чубка [18, с. 314-315]. Над проблемами формування системи управління оборотними активами підприємства працювали: Н.В. Ващенко [2, с. 260-265], М.М. Забаштанський, Т.В. Забаштанська [6, с. 200-205], Л.В. Пельтек та С.М. Писаренко [12, с. 43-49], Л.Г. Соляник [15], З.В. Філатова та А.Г. Ротанова [17, с. 330-335]. Основні напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства систематизували

Е.О. Соколова та Г.С. Козак [14, с. 216-221]. Проте науковці не виділили єдиного підходу до трактування категорії "оборотні активи", не розробили єдиної концепції їхнього ефективного використання підприємством, недостатньо уваги приділили виявленню взаємозв'язку між обсягом оборотних активів, що використовуються підприємством, та фінансовими результатами його діяльності.

Метою роботи є визначення та окреслення ефективності використання оборотних активів українськими підприємствами. Основні завдання: 1) систематизувати наявні та запропонувати авторське трактування категорії "оборотні активи"; 2) проаналізувати сучасний стан оборотності оборотних активів на українських підприємствах; 3) виявити та проаналізувати взаємозв'язок фінансових результатів та обсягів використовуваних підприємством оборотних активів; 4) виявити та проаналізувати взаємозв'язок ефективності використання оборотних активів та чистого прибутку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від наявності та ефективності використання оборотних активів. Між ученими-економістами існують розбіжності щодо точного визначення сутності оборотних активів. Узагальнену інформацію щодо визначення категорії "оборотні активи" вченими-економістами подано в табл. 1.

Табл. 1. Визначення сутності категорії "оборотні активи" вченими-економістами

Автори	Визначення
А.Г. Загородній [7]	Оборотні активи – це сукупність майнових цінностей підприємства, засобів виробництва, які обслуговують поточний господарський процес і повністю споживаються впродовж одного операційного (виробничого) циклу.
О.Д. Данілов [5, с. 70]	Оборотні фонди – це частина виробничих фондів у вигляді певної сукупності предметів праці, елементи яких цілком споживаються у кожному виробничому циклі, змінюють або повністю втрачають.
О.П. Колумбет [8, с. 332]	Оборотні активи – це сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес та цілком споживаються впродовж одного операційного (виробничо-комерційного) циклу.
О.П. Панадій [10]	Оборотні активи, поряд із засобами праці та робочою силою, є одним з основних компонентів продуктивних сил, які впливають на виробництво та розподіл суспільно необхідного продукту як на рівні кожного конкретного підприємства, так і на рівні економіки загалом.
Г.О. Партия [11]	Оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом 12 місяців з дати балансу.
Л.В. Пельтек, С.М. Писаренко [12, с. 44]	Оборотні активи – це грошові ресурси або група мобільних активів підприємства з періодом використання до одного року, які безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня ліквідності повинні забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями.

Сьогодні не існує єдиного трактування поняття "оборотні активи", що зумовлює труднощі управління ними та забезпечення ефективності їхнього використання. Тому доцільно сформулювати універсальне визначення цієї категорії, що максимально точно відповідатиме їхній внутрішній сутності. Варто погодитись із розумінням під "оборотними активами" тих активів підприємства, що використовуються впродовж одного виробничого (операційного) циклу, а також як деталізацію використання цих активів потрібно розглядати її ефектив-

ність у контексті задоволення суспільних потреб та отримання прибутку. Тобто для підприємства як суб'єкта господарювання, що має на меті отримання прибутку та задоволення суспільних потреб, необхідним є використання всіх його майнових цінностей (активів) у розрізі досягнення поставленої мети.

У табл. 2 проаналізовано фактично отримані фінансові результати українських підприємств за 2008-2012 рр. За даними табл. 2 видно, що основні фінансові результати діяльності українських підприємств за 2008-2011 рр. зберігали тенденцію до зростання, проте у 2012 р. спостерігається їхнє зменшення.

Табл. 2. Основні фінансові результати українських підприємств за 2008-2012 рр.

Показники, млн грн	Роки				
	2008	2009	2010	2011	2012
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	3827189,5	3360032,7	4071223,7	4971321,7	4172348,1
Чистий прибуток	-41025,1	-37131,1	13906,1	67797,9	35067,3

Джерело: сформовано авторами на основі даних [9].

З метою виявлення чи є взаємозв'язок між ефективністю використання оборотних активів та фінансовими результатами діяльності підприємств України впродовж аналізованого періоду проаналізовано ефективність використання оборотних активів українських підприємств. Інформацію про забезпеченість українських підприємств оборотними активами та їхню структуру наведено в табл. 3.

Табл. 3. Загальний обсяг та структура оборотних активів українських підприємств

Показники, млн грн	Роки									
	2008		2009		2010		2011		2012	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Оборотні активи в запасах ТМЦ	351435,8	21,1	377159,0	19,9	497195,3	22,3	620888,3	24,8	688603,5	23,6
Дебіторська заборгованість	1023035,2	61,4	1217895,8	64,3	1374810,4	61,7	1426657,0	56,9	1701397,3	58,2
Поточні фінансові інвестиції	110199,8	6,6	139254,1	7,4	168691,8	7,6	211992,9	8,5	259385,2	8,9
Грошові кошти	126345,2	7,6	103216,0	5,4	126039,8	5,7	166553,7	6,6	188670,6	6,5
Інші оборотні активи	54303,5	3,3	56404,4	3,0	63155,0	2,8	80540,3	3,2	83079,2	2,8
Всього	1665319,5	100	1893929,3	100	2229892,3	100	2506632,2	100	2921135,8	100

Джерело: сформовано авторами на основі даних [9].

З табл. 3 видно, що з кожним роком обсяг оборотних активів на українських підприємствах збільшується як загалом, так і в розрізі кожної їхньої складової зокрема. У структурі оборотних активів упродовж 2008-2012 рр. відбулися незначні зміни. Так, спостерігається зростання частки поточних фінансових інвестицій (від 6,6 % до 8,9 % впродовж 2008-2012 рр.), а також частки оборотних активів у запасах товарно-матеріальних цінностей (від 21,1 % до 23,6 % впродовж 2008-2012 рр.), що відбулося внаслідок зменшення частки дебіторської заборгованості (з 61,4 % до 58,2 % за 2008-2012 рр.). Такі зміни у структурі оборотних активів є позитивними для українських підприємств, оскільки свідчать про хоч і незначне, проте покращення роботи із контрагентами щодо розрахунків за операціями.

Ефективність використання оборотних активів можна оцінити за допомогою таких показників, як: коефіцієнт оборотності оборотних активів, тривалість одного обороту оборотних активів, коефіцієнт завантаження (закріплення) оборотних активів, коефіцієнт збереження оборотних активів, коефіцієнт ефективності використання оборотних активів, сума вивільнення оборотних активів за рахунок прискорення оборотності [4, с. 126]. Показники ефективності використання оборотних активів українських підприємств наведено в табл. 4.

Табл. 4. Показники ефективності використання оборотних активів українськими підприємствами за 2008-2012 рр.

Показники	Роки				
	2008	2009	2010	2011	2012
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,69	1,94	2,05	2,13	1,54
Період одного обороту оборотних активів, днів	134	186	176	169	235
Коефіцієнт завантаження (навантаження) оборотних активів	0,37	0,52	0,49	0,47	0,65
Коефіцієнт збереження оборотних активів	1,09	0,95	0,88	0,87	0,86
Коефіцієнт ефективності використання оборотних активів	-0,03	-0,02	0,01	0,03	0,01
Абсолютне вивільнення оборотних активів (тис. грн)	142775,43	485573,53	-111261,74	-94696,56	754477,67
Відносне вивільнення оборотних активів (тис. грн)	78741,54	-173539,43	366970,69	439847,06	-375211,72

Джерело: розраховано авторами на основі даних [9].

У 2008 р. коефіцієнт оборотності оборотних активів становив 2,69, у 2012 р. – 1,54, тобто відбулося зменшення на 42,75 %, що негативно позначилося на діяльності українських підприємств. За аналізований період тривалість одного обороту оборотних активів збільшилася майже на 75,37 %, що є негативним явищем у діяльності підприємств. Завантаження оборотних активів зросло (від 0,37 до 0,65 відповідно до коефіцієнта завантаження), а збереження – зменшилося (від 1,09 до 0,86 відповідно до коефіцієнта збереження). Коефіцієнт ефективності використання оборотних активів зростає упродовж 2008-2011 рр. і досяг значення 0,03; у 2012 р. відбулося його зменшення до 0,01, що є негативним для підприємств і свідчить про поточне зниження ефективності використання оборотних активів українськими підприємствами.

Попри вивільнення оборотних активів у 2010-2011 рр., вже у 2012 р. існує потреба в залученні оборотних активів на суму 754477,67 тис. грн. Відносне вивільнення оборотних активів у 2012 р. демонструє потребу додаткового залучення оборотних активів на суму 375211,72 тис. грн, щоб досягти планових показників діяльності українських підприємств. На рис. 1 та 2 подано виявлений взаємозв'язок між чистим прибутком, чистим доходом та обсягом оборотних активів українських підприємств відповідно.

Обидва графіки (рис. 1 та 2) дали змогу виявити синусоїдальний S-подібний взаємозв'язок між аналізованими показниками: чистим прибутком і обсягом оборотних активів, а також чистим доходом і обсягом оборотних активів. Тобто наявний екстремум в оборотних активах, за умови досягнення якого по-

дальше їхнє нарощення не матиме позитивного впливу на діяльність підприємства навіть за умови вдосконалення управління ними. Це явище можна пояснити з позицій теорії граничної корисності, тобто залучення кожної додаткової одиниці оборотних активів даватиме змогу підприємству отримувати дедалі менше і менше вигоди від його діяльності аж до моменту, коли додаткове збільшення обсягу оборотних активів не призводитиме до зростання чистого доходу або/та чистого прибутку, а навпаки – на одну одиницю оборотних активів припадатиме щоразу менше одиниць чистого прибутку або/та чистого доходу. Тобто для кожного окремо взятого підприємства абсолютно необхідним є виявлення точки екстремуму оборотних активів, після досягнення якої нарощення їхнього обсягу є недоцільним і не призводить до збільшення чистого доходу та / або чистого прибутку підприємства.

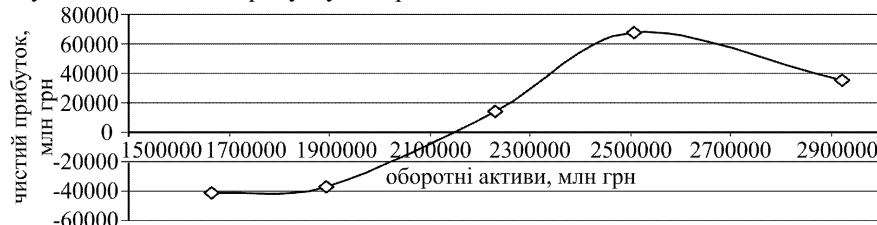

Рис. 1. Взаємозв'язок чистого прибутку та обсягу оборотних активів українських підприємств

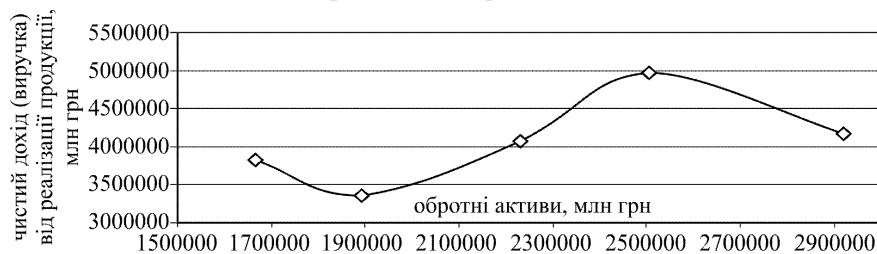

Рис. 2. Взаємозв'язок чистого доходу (виручки) від реалізації продукції та обсягу оборотних активів українських підприємств

Взаємозв'язок чистого прибутку та коефіцієнта ефективності використання оборотних активів українських підприємств подано на рис. 3.

Рис. 3. Взаємозв'язок чистого прибутку та коефіцієнта ефективності використання оборотних активів українських підприємств

Як видно з рис. 3, чистий прибуток прямо пропорційно залежить від ефективності використання оборотних активів підприємства. Тобто завданням кожного підприємства є підвищувати ефективність управління та використання оборотних активів, оскільки це сприятиме підвищенню ефективності його діяльності загалом. Оскільки оборотні активи – це активи, що використовуються впродовж одного виробничого циклу (період їхнього використання менший 1 року), то підприємство має змогу переглядати власну політику управління оборотними активами на основі показників їхнього використання після завершення кожного виробничого циклу і відповідно приймати рішення щодо уточнення, удосконалення, перегляду поточного стану використання оборотних активів з метою підвищення ефективності їхнього використання.

Висновки. Отже, результати діяльності підприємств України значною мірою залежать від структури й ефективного використання оборотних активів. Тому для удосконалення діяльності підприємств України, покращання їхнього фінансового стану потрібно виявити точку екстремуму для оборотних активів кожного окремо взятого підприємства, розробити політику та конкретні заходи щодо ефективного управління оборотними активами на рівні підприємства з метою забезпечення ефективного їхнього використання та позитивного впливу на фінансові результати діяльності.

У подальших дослідженнях доцільно зосередити увагу на практичних заходах, які спрями б підвищенню оборотності оборотних активів, формуванню методичних рекомендацій щодо управління оборотними активами підприємства за окремими критеріями. Доцільно також дослідити ефективність використання оборотних активів іноземними підприємствами та можливість використання зарубіжного досвіду управління оборотними активами в діяльності українських підприємств.

Література

1. Богданова О.В. Економічна суть, класифікація та джерела формування оборотних активів / О.В. Богданова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету : зб. наук. праць. – Сер.: Економічні науки. – 2013. – Вип. 24. – С. 212-216.
2. Ващенко Н.В. Створення ефективної системи управління оборотними активами підприємства на основі діагностичного інструментарію / Н.В. Ващенко, Ю.І. Максимович // Статий розвиток економіки. – 2013. – № 3. – С. 260-265.
3. Гащенко-Колумбет О.П. Оборотні активи підприємства: проблеми теорії обліку / О.П. Гащенко-Колумбет // Вісник Житомирського державного технологічного університету : зб. наук. праць. – Сер.: Економічні науки. – 2013. – № 1. – С. 42-47.
4. Гриньова В.М. Фінанси підприємств : навч. посібн. / В.М. Гриньова, В.О. Коюда. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Знання-Прес". – 2008. – 424 с.
5. Данілов О.Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях : навч. посібн. / О.Д. Данілов, Т. В. Паситко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2011. – 256 с.
6. Забаштанський М.М. Особливості управління оборотними активами агропромислових підприємств України / М.М. Забаштанський, Т.В. Забаштанська // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління : зб. наук. праць. – Чернігів : Вид-во ЧДІЕУ. – 2012. – № 1(13). – С. 200-205.
7. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К. : Вид-во "Знання", 2007. – 1072 с.
8. Колумбет О.П. Оборотні активи: сутність, класифікація та структура у вітчизняній та зарубіжній практиці / О.П. Колумбет // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. – Сер.: Економіка і управління. – 2013. – Вип. 23-24. – С. 324-332.

9. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>

10. Панадій О.П. Наукові підходи до класифікації оборотних активів / О.П. Панадій // Облік і фінанси АПК. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1305/35/>.

11. Партин Г.О. Фінанси підприємств : навч. посібн. / Г.О. Партин, А.Г. Загородній. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Знання", 2006. – 540 с.

12. Пельтек Л.В. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства / Л.В. Пельтек, С.М. Писаренко // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць. – 2010. – № 1(5). – С. 43-49.

13. Пігуль Н.Г. Аналіз стану оборотних активів вітчизняних підприємств / Н.Г. Пігуль, Л.В. Назаренко // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ : зб. наук. праць. – Сер.: Економічні науки. – 2013. – № 4. – С. 333-342.

14. Соколова Е.О. Напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства / Е.О. Соколова, Г.С. Козак // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. – Сер.: Економіка і управління. – 2012. – Вип. 21-22(2). – С. 216-221.

15. Соляник Л.Г. Обороти засоби промислового підприємства: оптимізація управління : монографія / Л.Г. Соляник; за ред. О.С. Галушко. – Дніпропетровськ : Вид-во НГУ. – 2009. – 239 с.

16. Филипенко О.М. Сучасні підходи до визначення сутності та складу поняття "оборотні активи" / О.М. Филипенко, М.В. Стаднік // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 1. – С. 50-56.

17. Філатова З.В. Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства / З.В. Філатова, А.Г. Ротанова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 29. – С. 330-335.

18. Чубка О.М. Державна політика стимулювання кредитування оборотних активів у корпоративному секторі / О.М. Чубка // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.6. – С. 314-319.

Коць О.О., Цикайло М.А. Эффективность использования оборотных активов украинскими предприятиями

Раскрыта сущность категории "оборотные активы" и предложена авторская трактовка данной категории. Приведена информация об обеспеченности украинских предприятий оборотными активами и их структуре. Проанализирована эффективность использования оборотных активов на предприятиях Украины. Обнаружена взаимосвязь между эффективностью использования оборотных активов и финансовыми результатами деятельности предприятий в течение рассматриваемого периода. Рекомендовано выявлять точку экстремума для оборотных активов каждого отдельно взятого предприятия с целью формирования политики управления оборотными активами на уровне предприятия.

Ключевые слова: оборотные активы, эффективность использования оборотных активов, чистая прибыль, взаимосвязь.

Kots O.O., Tsikaylo M.A. The Efficiency of Current Assets Use by Ukrainian Enterprises

The essence of the category of circulating assets is exposed. Author's interpretation of this category is offered. Information concerning the provision of the Ukrainian enterprises circulating assets and their structure is provided. The efficiency of the use of circulating assets on Ukraine's enterprises is analysed. Intercommunication between the use of circulating assets and financial results of enterprises activity during an analysed period is defined. The extreme point for circulating assets of each individual enterprise is recommended to identify in order to form the policy of current assets management at the enterprise level.

Key words: circulating assets, efficiency of the use of circulating assets, net income, interconnection.

УДК 339.9:35.073.53:332.135

*Інж. В.А. Кузик – ІРД НАНУ, м. Львів;
ст. викл. В.М. Якобчук – НЛТУ України, м. Львів*

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЛОКАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Розглянуто проблемні питання ролі та значення регіональних локальних ресурсів у відтворювальному процесі, механізмів впливу і дієвості транскордонного співробітництва і місцевого самоврядування на активізацію регіональних (локальних) ресурсів в умовах початку процесу реальної євроінтеграції України та способів диверсифікації складу їх відтворювальних функцій і можливостей підвищення ефективного використання. Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення чинного закону про місцеве самоврядування та корегування типу регіональної політики, які повинні бути спрямовані на створення інституційних умов ефективного використання місцевого самоврядування та розвитку транскордонного співробітництва.

Ключові слова: регіон, ресурси, транскордонне співробітництво, регіональна політика, місцеве самоврядування.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У складних умовах фінансової кризи і негативного впливу процесів глобалізації країни ЄС активно використовують транскордонне співробітництво з його основним принципом субсидіарності як механізм для вирішення спільних проблем сусідніх країн.

Не менш важливим, а в сучасних умовах також вкрай актуальним, є залучення транскордонного співробітництва з метою посилення місцевої демократії та підтримки реформ місцевого самоврядування. Адже аналіз сучасного стану сфери місцевого самоврядування в Україні свідчить, що розмежування повноважень усіх рівнів законодавчої і виконавчої влади має тільки контурний характер, тому відсутні єдині "правила поведінки" у взаєминах Центру й органів місцевого самоврядування. Тим часом інститути самоврядування громадян, які спираються на міцні правові, економічні й інституційні основи, є необхідною ланкою єдиної вертикалі управління і слугують гарантом демократичної природи держави, засобом подолання тенденції бюрократизації державної влади і захисту населення від наслідків "тертя" між центральною владою і регіональними суб'єктами. Поза системою інститутів місцевого самоврядування неможливо повною мірою реалізувати вигоди і переваги існуючого устрою держави та ефективно управляти соціально-економічним розвитком на рівні територій.

Особливої актуальності набувають окреслені проблемні питання з огляду на підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС. Останнім часом формування системи місцевого самоврядування в Україні отримало певний поштовх. За даними П.В. Ворони, на кінець 2011 р. в Україні було юридично оформлено майже 14 тис. муніципальних утворень, у переважній більшості яких обрано органи місцевого самоврядування. Проте аналіз їхньої діяльності свідчить, що *інститути місцевого самоврядування переважно економічно малопотужні, а їхні можливості впливати на господарську і соціальну ситуацію на місцях дуже обмежені* [5, с. 27].

Подальший розвиток місцевого самоврядування в Україні пов'язаний не тільки з визначенням його функцій і відповідальності, а й з необхідністю залу-